

Кисилин – центр волинських соцініан, або «Сарматські Афіни»

Напівзруйнований кармелітський костел у Кисилині колись був центром соцініанства на Волині, осередком розвитку науки на Волині у XVII столітті. Зараз будівля закинута, без даху, стіни напівзруйновані, вікон майже немає, підземелля з підземними ходами захаращені, повідомляє volyninfo.com.

Про цікаву історичну будівлю розповів 21 квітня, під час прес-туру «Історичними місцями Реформації Волині» експерт з історії церкви та реформаційних процесів в Україні, викладач Українського гуманітарного інституту Віталій Нероба.

Соцініани – найбільш радикальне раціоналістичне крило Реформації. Вважали єдиним джерелом істини Святе Писання, але відкидали в ньому все, що не пояснюється розумом. Таким, на їхню думку, було вчення про Трійцю. Соцініани не визнавали таїнств, молитов за померлих, шанували суботу, засуджували

війну. Особливу увагу присвячували освіті, поставивши на високий рівень школи та видавництва.

Село Кисилин Локачинського району є одним із найдавніших поселень Волині – перша писемна згадка про нього належить до 1545 року.

У XVII столітті тодішнє містечко Кисилин стало головним центром соцініан на Волині після того, як католицький єпископ вигнав соцініан із містечка Раків у Польщі. У Ракові була академія, де навчалася тисяча студентів. Цю землю купив католицький єпископ за величезні гроші і всіх протестантів виселив.

Тоді вся академія переїхала в Кисилин. Тут їм надав притулок шляхтич Юрій Чаплич-Шпановський, який був магнатом-покровителем соцініан на Волині. Містечко стає центром соцініанства.

Багато вчених-соцініан поселилися у Кисилині. Це сприяло піднесенню рівня і розвитку науки на Волині у XVII столітті.

Саму ж академію називали «сарматськими Афінами», оскільки польська шляхта себе вважала потомками сарматів.

Першим ректором академії був Євстахій Гізель (Остафія Кисель) – учений та знавець кількох європейських мов. Після його смерті школа перейшла до Юрія Чаплича-Шпановського, якого польський уряд переслідував.

Брат Юрія Чаплича-Шпановського Мартин заснував також у сусідньому Береську молитовний будинок. Також у Береську був філіал Киселинської школи.

У 1638-1640 роках у Киселині відбулися три соцініанські з'їзди, на яких були присутніми до трьох тисяч осіб. Серед них були представники громади не лише зі всіх куточків Речі Посполитої, а й інших країн.

У 1644 році за вироком люблінського головного трибуналу Чапличам було наказано вигнати соцініан з Киселина й Береська, скасувати їхні громади й школи.

Після вигнання соцініан академію перебудували у костел та монастир кармелітів. Після 1945 року у костелі був цех для переробки льону та коноплі. Після пожежі приміщення більше не використовували.

Також на території Кисилина є православна церква. Свято-Михайлівська церква була побудована у 1777 році, її фундатором був Адам Кисіль. За припущеннями місцевого історика Василя Сокола, автора «Нарисів історії містечка-села Кисилин», вона побудована саме на руїнах соцініанського молитовного будинку.

Віталій Нероба вважає, що таке припущення може бути правдивим, оскільки на цій території тоді нікого, крім соцініан не було.

До 1939 року в Кисилині проживало багато євреїв, було декілька синагог, а в роки війни фашисти розстріляли понад триста євреїв, яких туди звозили зі всіх навколишніх сіл. Зараз у Кисилині відкрита меморіальна дошка у цьому місці.

Мар'яна Метельська
Джерело: volyninfo.com